

Minna-Maari Harmaala, Tuija Toivola,
Maija Faehnle, Petri Manninen,
Pasi Mäenpää, Mats Nylund

JAKAMISTALOUS

Alma Talent
Helsinki 2017

Tilaa Jakamistalous-kirja Alma Talent Shopista: shop.almatalent.fi

Copyright © 2017 Alma Talent Oy ja tekijät

ISBN 978-952-14-3226-2

ISBN 978-952-14-3227-9 (sähkökirja)

ISBN 978-952-14-3228-6 (verkkokirja)

Kansi ja taitto: Sirpa Puntti

Paino: BALTO print 2017 Liettua

Anna palautetta kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

ALKUSANAT

Jakaminen ei tule luonnostaan; sen näkee jo hiekkalaatikolla. On palkitsevaa ostaa ja omistaa, näyttää ja esitellä, viestiä omaa statussaan ja arvojaan tavaroiden kautta. Silti ihmiset ovat aina antaneet omastaan ja saaneet jotain vastineeksi. Jotkin asiat ovat olleet alun pitäen yhteiskäyttöisiä. Jakamalla yhteisiä tarvikkeita ja varoja on saavutettu suurempia tavoitteita ja rakennettu vauraampia yhteisöjä.

Jakamistalous hämmentää, kiinnostaa ja pelottaakin. Ideana vanha, mutta modernin tietoliikenteen avulla aivan uuteen kasvuun lähtenyt ajatus tavaroiden palvelullistamisesta sekä jakamisesta on saanut vahvaa jalansijaa ympäri maailman. Maailman nopeimmin kasvavat majoitus-, liikenne- tai vaikkapa rahoituspalvelut perustuvat tällä hetkellä jakamis- tai yhteistyötalouteen. Uudet, pienestä lähteneet kokeilut ovat astumassa etabloituneiden yritysten rinnalle ja kilpakentille; kyse ei enää ole hypestä vaan vankasta, uudesta tavasta toimia taloudellisesti järkevästi.

Tämä kirja on kirjoitettu halusta tarjota monipuolinen katsaus jakamistalouteen ilmiönä ja toimialoja muuttavana voimana. Kirja antaa lukijalle vankan pohjan sekä ymmärtää ilmiötä että lähteä pohtimaan yrityksen toimintastrategioita suhteessa jakamistalouden aiheuttamiin muutoksiin. Mistä kaikesta jakamistaloudessa on kyse ja miten se muuttaa elämäämme ja maailmaamme? Kirjan erityisenä kohderyhmänä olemme pitäneet niitä yritysten johtajia sekä kehitystehtävissä, asiakasrajapinnassa ja markkinoinnissa olevia asiantuntijoita, jotka yhä enemmän päivittäin joutuvat kasvo- tusten jakamistalouden aiheuttamien muutospaineiden kanssa. Myös kuluttajat ymmärtävät kirjan kautta uutta taloutta ja omaa

paikkaansa sen kehityksessä ja voivat löytää inspiraation vaikkapa oman bisnesidean tai muun jakamisinnovaation kehittämiseksi. Tämä teos on omalta osaltaan kartta viitoittamaan polkua menestykseen jakamistaloudessa.

Luku 1 avaa jakamistaloudeksi kutsutun ilmiökimpun syntytaustaa, kehitystä ja luonnetta. Luvussa esitellään tapoja jäsentää jakamistalouden kenttää ja määritellään käsitteitä, joilla tästä kentästä puhutaan. Lisäksi kuvataan kansalaisten roolin ja kuluttajakäyttäytymisen muutosta jakamistalouden tärkeänä ajurina.

Luku 2 tarkastelee jakamistalouden ilmiötä uusien palvelujen ja digiajan uuden liiketoiminnan innovaatioiden lähteenä. Luvussa pureudutaan myös jakamistalouden liiketoimintalogiikkaan. Start-upit ovat jakamistalouden edelläkävijöitä ja koko ilmiön käynnistäjiä.

Erityisen kiinnostava yritysten näkökulmasta on luku 3, joka esittelee erilaisia selviytymisstrategioita ja esimerkkejä yrityksistä, jotka ovat onnistuneesti yhdistäneet jakamistalouden malleja omaan liiketoimintaansa.

Työoikeudelliset kysymykset, työn luonteen pohdinta ja uudentyyppinen työ sekä verotus ovat Suomessa nousseet olennaiseksi keskustelun osaksi suhteessa jakamistalouteen. Näitä jakamistalouden sääntelyn ja edistämisen kannalta tärkeitä kysymyksiä tarkastellaan monipuolisesti ja useista näkökulmista luvuissa 4 ja 5.

Jakamistalous on osoittautunut varteenotettavaksi kehityksen poluksi myös useille kaupungeille. Maailmalla on syntynyt laaja jakamistaloutta edistävien kaupunkien verkosto. Luvussa 6 tuodaan esille jakamistaloutta nimenomaan kaupunkien sekä kestävä kaupunkikehityksen näkökulmasta.

Luku 7 avaa jakamistaloutta ikkunana talousjärjestelmämme tarkasteluun uusin tavoin. Luvussa kuvataan talouden uusina muotoina alustaosuuskuntia, vertaistaloutta, kansalaisruokaverkostoja, solidaarisuustaloutta, joukkorahoitusta ja rinnakkaisvaluuttoja. Luvun loppuksi käsitellään lohkoketjuteknologiaa ja sen mahdollistamia kehitysnäkymiä.

Jakamistalouden vaikutuksista kestäväan kehitykseen, eli taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristön kantokyvyn kannalta kestä-

vään kasvuun, on esitetty paljon erilaisia tulkintoja. Luku 8 tuo näitä lukijan arvioitavaksi ja pohdittavaksi.

Kirjan päättää tulevaisuuteen ja jakamistalouden keskeisiin avoimiin kysymyksiin pureutuva luku 9. Luku kokoaa olennaiset jakamistaloutta ilmiönä ympäröivät kysymysmerkit sekä koettaa kurkistaa kristallipalloon ja avata tätä kautta tilan myös laajalle keskustelulle aiheesta.

Myös tämä kirja on syntynyt jakamalla. Kirjassa yhdistyvät useiden vuosien tutkimus- ja kehitystyö yliopistossa ja korkeakoulussa sekä kirjoittajien käytännön kokemus jakamistaloudesta ja sen eturivin toimijoista. Olemme perehtyneet jakamistalouteen monipuolisesti erilaisten tutkimus- ja yrityskehityshankkeiden sekä kaupunkien ja kansalaisyhteiskunnan kanssa tehdyn työn kautta.

Usein uusi pelottaa. Ainakin kunnes aiheeseen perehtyy, kokeilee ja oppii lisää. Antoisaa tutustumismatkaa jakamistalouteen!

Helsingissä 18. syyskuuta 2017.

Minna-Maari Harmaala Tuija Toivola Maija Faehnle
Petri Manninen Pasi Mäenpää Mats Nylund

KIRJOITTAJAT

KTT *Minna-Maari Harmaala* on jakamistalouden, vastuullisen liiketoiminnan ja ympäristöjohtamisen rautainen asiantuntija. Hän toimii Haaga-Heliassa vastuullisen liiketoiminnan yliopettajana, ja hänellä on taustalla yli kymmenen vuoden käytännön konsultointikokemus haastavista kansainvälisistä yritysvastuuseen liittyvistä projekteista. Minna-Maari on perehtynyt erityisesti jakamistalouden vaikutuksiin etabloituneisiin yrityksiin sekä kestävään kehitykseen.

KTT *Tuija Toivola* on vetänyt vuosina 2015–2016 kahta jakamistalouteen liittyvää kehittämisprojektia. Tuijan omaa erityisosaamista ovat uudet liiketoimintamallit, yrittäjyys ja älykkäät palvelut. Tuija toimii Haaga-Heliassa tutkimus- ja kehittämistoiminnan päällikönä ja hänellä on pitkä kokemus yritysten ja uuden liiketoiminnan kehittämisestä. Tuija on aiemmin kirjoittanut kirjan verkostojen merkityksestä liiketoiminnassa. Hän on lisäksi kirjoittanut useita kansainvälisiä konferenssipapereita ja toiminut pyydettyinä asiantuntijapuhujana erityyppisissä tilaisuuksissa.

FT *Maija Faehnle* on erikoistutkija Suomen ympäristökeskuksessa. Hän on tutkinut Pasi Mäenpään työparina kaupunkiaktivismia ja jakamistaloutta erityisesti kansalaistoiminnan näkökulmista. Hänen erikoisalaansa on myös vuorovaikutteisuus kaupunkien ja palvelujen suunnittelussa sekä tutkimuksen ja käytännön vuoropuhelu. Hänen julkaisunsa käsittelevät muun muassa yhteistyömahdollisuudet, kokemustiedon käyttöä sekä urbaania kestävyyttä ja vuorovaikutteisuuden arviointia.

Varatuomari, LL.M. *Petri Manninen* on julkaissut yhteensä 20 tieteellistä artikkelia ja kirjaa pääasiassa vero- ja eurooppaoikeuden alalta yli 20 vuoden aikana. Hänellä on runsas kokemus liiketoiminnasta, sijoittamisesta, startupeista ja hallitustyöskentelystä.

Pasi Mäenpää on kaupunkisosiologian dosentti Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella. Hän on tutkinut Maija Faehnlen työparina kaupunkiaktivismia ja jakamistaloutta erityisesti kansalaistoiminnan näkökulmasta. Mäenpää on julkaissut laajasti kulturaalisen ja kaupunkikulttuurista sekä kaupunkisuunnittelusta ja -politiikasta. Hän toiminut myös kaupunkisuunnittelun konsulttitehtävissä ja luennoitsijana koulutuksissa.

Mats Nylund on viestinnän dosentti. Hän johtaa englanninkielistä Media Management -maisteriohjelmaa Arcadan ammattikorkeakoulussa. Hän on viime vuosina tutkinut jakamistalouden ja lohko-
ketjun vaikutuksia yhteiskuntaan ja media-alaan.

KÄSITELISTA - JAKAMISTALOUDEN ABC

Alustaosuuskunta (Platform Cooperative)

Alustatalouden reilumpi versio, jossa alustaa käyttävät palveluntuottajat omistavat alustaa ylläpitävän yrityksen, päättävät sen toiminnasta ja jakavat sen tuottamat voitot.

Alustatalous (Platform Economy)

Digitaalisen alustan kautta tapahtuvaa kaupankäyntiä tai jakamista. Alustat liittävät yhteen kysynnän ja tarjonnan.

Bitcoin

Avoimeen lähdekoodiin perustuva kryptovaluutta, jonka käyttö perustuu maksajan ja maksun saajan väliseen sopimukseen. Perustuu tietokoneiden muodostamaan vertaisverkkoon.

Collaborative Economy

Yhteistoimintatalous, jossa kaikkien ei tarvitse omistaa itse hyödykkeitä. Tätä voidaan kutsua myös vuorovaikutustaloudeksi sen yhteisöllisyyden vuoksi.

Collaborative Consumption

Yhteisöllinen kuluttaminen, esimerkiksi yhteiskäyttöautot.

Commons

Yhteisvarannot, yhteisvauraus tai yhteisoma; yhteisomistuksessa ja -käytössä vastavuoroisuuden periaatteella olevat resurssit, joita hallinnoidaan yhteisillä sopimuksilla.

Disruptio

Vakiintuneisiin markkinoihin kohdistuva häiriö tai muutos, kun uuteen teknologiaan perustuva innovaatio haastaa alan perinteiset toimintatavat, esimerkkinä toimialojen disruptio jakamistalouden vaikutuksesta.

Jakamistalous

Pääosin tietoverkon palvelu- ja yhteisöalustojen välityksellä tapahtuvaa vuorovaikutusta, jossa muodostuu taloudellista arvoa, ydinajatuksina vakaakäytössä olevien resurssien tehokkaampi hyödyntäminen, siirtyminen omistajuudesta käyttöoikeuksiin sekä vertaistoiminta ja -tuotanto.

Joukkoistaminen (Crowdsourcing)

Avoimelle ihmisjoukolle ratkaistavaksi annettu ongelma tai tehtävänanto, jolla ylitetään asiantuntijoiden ja asianharrastajien välinen kuilu.

Joukkorahoitus (Crowdfunding)

Rahoitusmalli, jossa jokin yhteisö kerää suurelta joukolta yksityisiä ihmisiä ja muita tahoja pieniä tai pienekköjä summia rahaa toteuttaakseen jonkin heidän kannattamansa hankkeen.

Keikkatalous (Gig Economy)

Henkilö saa koko elantonsa keikkatyöstä palkkatyön sijaan tai keikkatyö luo mahdollisuuden lisäansioihin. Yrityksille keikkatyö tuo joustavuutta.

Käyttöoikeustalous (Access Economy)

Siirrytään omistamisesta käyttöoikeuksien hankkimiseen, esimerkkinä kaupunkipyörät.

Lohkoketju (Blockchain)

Tietotekniikka ja -järjestelmä, jolla toisilleen vieraat toimijat voivat yhdessä tuottaa ja ylläpitää tietokantoja hajautetusti ja toisiinsa luottaen.

Rinnakkaisvaluutta (Complementary Currency, paikallisvaluutta, yhteisövaluutta, vaihtoehtovaluutta)

Virallisen valuutan rinnalla toimiva paikallinen tai virtuaalinen rahajärjestelmä, joka lisää taloudellista vaihtoa etenkin niukkuuden oloissa.

Solidaarisuustalous

Kapitalistiselle talousjärjestelmälle vaihtoehtoinen talousmuoto, jossa luodaan inhimillisiä, yhteisöjen hyvinvointia lisääviä ja tasaveroisuuteen perustuvia taloussuhteita.

Startup-yritys

Aloittava, kasvuhakuinen, usein riskirahoitusta hakeva ja globaaleille markkinoille tähtäävä yritys, joka toimii yleensä IT-alalla tai digitaalisten alustojen välityksellä.

Uberisaatio

Startupit iskevät yllättäen uudennlaisella liiketoimintamallilla, eikä niiden tuloa markkinoille osata ennustaa. Aiemmin harvinaisesta ilmiöstä on nyt tullut tavallinen tapahtuma markkinoilla.

Sirpalemaisien työn ja työntekijöille epäedullisten työsuhteiden yleistymisen alustataloudessa.

Vertaispalvelut (Peer-to-Peer Services)

Henkilöiden välistä jakamista tai vuokrausta, esimerkiksi kyytienjakamispalvelut.

Vertaisverkkokauppa (Peer-to-Peer E-Commerce)

Vertaisten, yleensä yksityisten kansalaisten keskenään internetin alustojen kautta käymä kauppa ilman välikättä.